

Глобальний вимір змісту загальної середньої освіти Великобританії

Жанна Чернякова

У статті розглянуто поняття «глобальний вимір», надано його характеристику; визначено головні концепти глобального виміру та їх особливості; проаналізовано специфічні умови впровадження глобального виміру у зміст загальної середньої освіти Великобританії.

Ключові слова: глобальний вимір, шкільний навчальний план, глобалізація

На сучасному етапі активізація інтеграційних процесів впливає на формування та розвиток економічної, політичної, соціальної, культурної, освітньої сфер суспільного життя у різних країнах світу. Пріоритетним завданням освітньої політики є формування громадянина світу та Європи, підготовка високопрофесійної особистості для життя й праці у глобалізованому суспільстві з широким застосуванням інформаційно-комунікаційних, мережних та інноваційних технологій.

Сучасне суспільство кожної розвиненої країни представлено різними народами, культурами, мовами, релігіями, що і потребує ретельного вивчення для кращого розуміння та поваги один до одного, для плідної спільної співпраці та комунікації. Саме такий підхід надає широкий вибір можливостей для поглиблення знань учнів про полікультурність світу та отримання унікального міжнародного досвіду.

Глобальні проблеми сьогодення є невід'ємною частиною сучасного суспільного життя Великобританії. Саме впровадження глобального виміру в зміст загальної середньої освіти країни надає можливість критичного дослідження власних цінностей та відносин; усвідомлення подібності між народами всього світу; розуміння та поваги розмаїтості суспільного життя у глобальному контексті; формування навичок, необхідних для життя й роботи у глобалізованому суспільстві.

Проблеми впровадження глобального виміру в освіту є об'єктом вивчення сучасної компаративістики, питанням, що цікавить широке коло дослідників. Активізація інтеграційних процесів, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя, зокрема освітній, обумовлює підвищення інтересу до дослідження цієї теми. Зарубіжні дослідники (Дж. Бенетт, А. Брайн, Х. Бенн, Б. Джіл, Н. Меккьюед, О'Нил, М. Фідлер, С. Хіптінс, С. Себін) аналізують та розкривають сутність поняття «глобальний вимір». Вітчизняні дослідники (О. Локшина, О. Матвієнко, О. Мілютіна, Л. Пуховська, А. Сбруєва) вивчають проблеми глобалізації. Російські науковці (І. Алексашина, С. Гершунський, Т. Зоріна, А. Ліферов, С. Тарасов) досліджують проблеми глобальної освіти. Проте питання впровадження глобального виміру у зміст шкільної освіти Великобританії у контексті її реформування потребує додаткового розгляду.

Метою статті є аналіз специфічних умов і характеристика засобів запровадження глобального виміру в процесі реформ у зміст загальної середньої освіти Великобританії. Для реалізації означеної мети визначено такі завдання: проаналізувати та охарактеризувати ключові концепти глобального виміру у зміст шкільної освіти; узагальнити та систематизувати досвід Великобританії щодо впровадження глобального виміру з метою оптимального його використання в модернізації вітчизняної освітньої системи.

Стратегічним напрямом розвитку національної освітньої політики Великобританії є підготовка сучасної молоді до професійної діяльності та життя у суспільстві з глобальною економікою. Для досягнення цієї мети необхідно впровадити глобальний вимір у зміст середньої загальної освіти, сформулювати професійні навички учнів для глобальної економіки та готовність до вивчення й активного використання іноземних мов.

Так, у 2000 р. у Великобританії було опубліковано «Стратегію впровадження міжнародного виміру в шкільний навчальний план», у якій наголошується на необхідності формування глобального виміру у змісті і пріоритетних завданнях освіти [1]. Шкільний навчальний план країни спрямований на гармонійний розвиток особистості на індивідуальному, національному та глобальному рівнях.

Дослідник Г. Бенн розглядає поняття «глобальний вимір» у широкому розумінні: по-перше, як підґрунтя для усвідомлення складності сучасного світу; по-друге, як стимул і заохочення для розвитку творчого потенціалу кожної особистості та набуття навичок, необхідних для роботи у глобалізованому світі; по-третє, формування активного громадянина світу для розв'язання глобальних проблем на локальному, національному та глобальному рівнях [3].

Упровадження глобального виміру в межах міжнародної стратегії «Запровадимо у світі освіту світового класу – Міжнародна стратегія освіти, навичок і послуг для дітей» («Putting the World into World-Class Education – An International Strategy for Education, Skills and Children's Services») здійснюється в контексті таких ключових концептів:

- «громадянство» (отримання знань, навичок та розуміння концепцій, необхідних для того, щоб стати інформованими, активними та відповідальними громадянами світу);
- «соціальна справедливість» (розуміння важливої ролі соціальної справедливості як елементу життєвого розвитку, так і покращення добробуту людей у цілому);
- «життєздатний розвиток» (розуміння потреби в підвищенні якості життя без завдання шкоди довкіллю);
- «повага та розуміння культурної розмаїтості» (розуміння полікультурності сучасного глобалізованого світу);
- «цінності та сприйняття» (критичне оцінювання інших країн світу та оцінювання їх впливу на людей та цінності);

- «взаємозалежність» (розуміння взаємозалежності між людьми, містами, економіками, середовищем та їх наслідків на глобальному рівні);
  - «розв'язання конфліктів» (вирішення конфліктів, що є бар'єрами на шляху гармонійного розвитку);
  - «права людини» (знання прав людини, зокрема, Конвенції прав дитини)
- [4].

Проаналізуємо особливості впровадження глобального виміру кожного концепту у зміст освіти загальної середньої школи Великобританії окремо, спираючись на державні освітні документи та рекомендації: «Впровадження глобального виміру в шкільний навчальний план» («Developing the global dimension in the school curriculum», 2005); «Глобальний вимір на практиці: керівництво щодо планування шкільного курсу» («The Global Dimension in action: a curriculum planning guide for schools», 2007); «Глобальний вимір: весь світ в класній кімнаті» («The Global Dimension: the World in Your Classroom», 2007).

Так, у освітніх рекомендаціях «Впровадження глобального виміру в шкільний навчальний план» детально розглядаються зазначені вище концепти, надається їхня характеристика та визначаються специфічні умови застосування. Глобальний вимір концепту «громадянознавство» полягає у розвитку навичок для оцінювання інформації та різних точок зору на глобальні проблеми через засоби масової інформації та інші джерела; у вивченні декларацій, конвенцій, угод та визначенні ролі різних державних та недержавних організацій у розв'язанні глобальних проблем; у розумінні того, де і як відбувається ухвалення ключових рішень; в оцінюванні та прийнятті до уваги думки і конкретних пропозицій сучасної молоді, яка сама бере відповідальність за вплив глобальних проблем; в усвідомленні глобального контексту на локальному рівні, а також розв'язання національних проблем на соціальному та індивідуальному рівнях; у розумінні ролі іноземних мов, історії, традицій, мистецтва, культури, релігії та національної ідентичності [2].

Глобальний вимір концепту «соціальна справедливість» проявляється через оцінювання соціального правосуддя та розуміння його важливості для забезпечення рівноправ'я, справедливості для всіх громадян у різних суспільствах; визнання нерівноправного доступу до ресурсів; розуміння наслідків навмисного чи ненавмисного впливу на життя окремих націй та важливості поінформованого вибору; підвищення мотивації та відповідальності за побудову більш справедливого світу; оцінювання та розуміння різних соціальних можливостей; визначення та адекватне оцінювання впливу соціальної несправедливості на політику в минулому на локальному та глобальному рівнях.

Концепт «життєздатний розвиток» з точки зору глобального виміру спрямований на формування почуття дбайливого ставлення до ресурсів планети, оскільки вони є вичерпними; розуміння взаємозв'язку між соціальними, економічними та екологічними сферами життя; побудову планів на майбутнє життя та шляхів його досягнення, а також усвідомлення того, що економічний

аспект є тільки одним з показників якості рівня життя; формування почуття поваги один до одного; усвідомлення важливості розумного використання ресурсів – переосмислення, зменшення, відновлення, повторного використання, переробки та отримання стійких матеріалів для подальшої роботи [2].

Концепт «повага та розуміння культурної розмаїтості» у контексті глобального виміру означає усвідомлення схожостей та розбіжностей у сучасному світі в контексті універсальних прав людини; формування почуття поваги до різних культур, традицій, звичаїв, до суспільного устрою та форми правління; розуміння впливу навколишнього середовища на різні культури, економіки і суспільства, а також різноманітних перспектив розвитку суспільства в умовах глобалізації; усвідомлення характеру дискримінації та відшукування шляхів запобігання їй у різних країнах світу [2].

Глобальний вимір концепту «цінності та сприйняття» полягає у розумінні різноманітності існуючих цінностей, відносин та сприйняття, а також важливості прав людини; розвитку міжнародних перспектив та нових шляхів розв'язання глобальних проблем; визначенні впливу та ролі засобів масової інформації у прийнятті рішень, виборі способу життя; використанні різних засобів для вивчення та сприйняття різних цінностей інших людей.

Концепт «взаємозалежність» з точки зору глобального виміру розуміється як вплив глобалізації та відповідно прийнятих заходів з певними наслідками на різних рівнях – від індивідуального до глобального; встановлення зв'язків між життям дітей, молоді, дорослих людей у різних країнах; усвідомлення впливу глобалізації на різні культури та суспільне життя (політичний, економічний, соціальний, юридичний, науково-технологічний аспекти) та їхнього складного взаємозв'язку; розуміння сучасного світу як глобального співтовариства та ідентифікація себе як громадянина світу, а також усвідомлення позитивного або негативного впливу на якість життя людей в інших країнах залежно від конкретно прийнятих дій, рішень, заходів уряду Великої Британії [6].

Концепт «розв'язання конфліктів» у контексті глобального виміру спрямований на отримання знань про різноманіття конфліктів на локальному, національному, міжнародному рівнях та засобах їх подолання; розуміння наслідків суперечливих ситуацій для людей, а також важливості діалогу, толерантності, поваги та співчуття до інших; розвиток навичок комунікації, компромісу та співробітництва; ознайомлення з існуючими формами расизму та засобами його запобігання; усвідомлення значного впливу конфліктів на людей, місцевість як на локальному, так і глобальному рівнях.

Глобальний вимір концепту «права людини» полягає в оцінюванні загальної гуманності, значення універсальних прав людини; розумінні прав та обов'язків людини у глобальному контексті та їхньому взаємозв'язку на локальному та глобальному рівнях; усвідомленні прав людини як певного кодексу, що допомагає

боротися з нерівністю та расизмом у світі, а також універсальності та неподільності прав людини; ознайомленні з Угодами ООН про права дитини, Європейською декларацією прав людини та Актом про права людини у Великобританії [2].

Отже, вивчення суттєвих особливостей головних концептів глобального виміру надають можливість правильно розуміти цей феномен на локальному, національному та глобальному рівнях, а також вказують на специфічні умови та засоби його впровадження в шкільні навчальні предмети.

Шкільні освітні заклади Великобританії вже зробили певні кроки і мають позитивний досвід щодо впровадження глобального виміру у Національний курікулум, наприклад, через введення предмета «Громадянство» [7].

Так, у Національному курікулумі зазначається, що «шкільний навчальний план спрямований на розуміння власної ідентичності через отримання знань та усвідомлення духовної, моральної, культурної спадщини розмаїтого суспільства країни на локальному, національному, європейському та глобальному рівнях» [2, 5].

Спробуємо проаналізувати зміст шкільного навчального плану Великобританії з метою визначення глобального виміру на прикладі різних предметів та з'ясувати його вплив на покращення освітніх стандартів, якості освіти, на підвищення мотивації учнів та професійної підготовки вчителів.

Головними пріоритетами впровадження глобального виміру у навчальний план школи є людські цінності та відносини, які формуються у класному середовищі на локальному рівні. Глобальний вимір впливає значною мірою на формування комунікативних навичок учнів, навичок критично аналізувати, оцінювати, узагальнювати та розв'язувати глобальні питання, на роботу в командах.

Зазначимо, що навчальні програми з різних предметів (громадянство, географія, історія, сучасні мови, дизайн та технології, музика тощо) надають можливість розуміти й реалізовувати глобальний вимір.

Проаналізуємо впровадження глобального виміру на різних ключових етапах навчального плану Великобританії. Зазначимо, що згідно з новим варіантом Національного навчального плану (2000 р.) термін обов'язкового навчання було розподілено на чотири ключові етапи: I – 1–2 р. навчання (вік учнів – 5–7 років); II – 3–6 р. навчання (вік учнів – 7–11 років); III – 7–9 р. навчання (вік учнів – 11–14 років); IV – 10–11 р. навчання (вік учнів 14–16 років) [5, 73].

Отже, на першому етапі діти усвідомлюють себе частиною великого світу, здобувають знання про різні культури, країни, про те, що людство має однакові потреби, але різні можливості для їхнього забезпечення.

На другому ключовому етапі діти мають власне розуміння свого досвіду та уявлення про світ, різні суспільства і культури. Вони вивчають схожості та

відмінності між людьми та країнами, а також формують почуття соціальної справедливості та відповідальності перед локальними та глобальними проблемами.

На третьому та четвертому ключових етапах учні усвідомлюють свою роль громадян світу як на локальному, так і на глобальному рівнях та поширюють знання про розмаїтість сучасного світу. Вони розуміють проблеми соціальної справедливості, нерівності, дискримінації, а також можливості покращення життя та розв'язання питань шляхом співробітництва з іншими народами [2].

Упровадження глобального виміру у зміст освіти на третьому та четвертому ключових етапах відбувається через такі предмети, як математика, інформаційно-комунікативні технології, історія, географія, сучасні іноземні мови, мистецтво та технології. Наприклад, на уроках англійської мови під час вивчення теми про засоби масової інформації учні читають наукову літературу про існування різних культур та традицій. Під час роботи вони мають змогу критично оцінити подану інформацію, визначити існування певних стереотипів у висвітленні деяких проблем. У той же час учні пізнають та усвідомлюють глобальні проблеми через звернення до літератури [6].

Актуальним є вивчення такого предмета, як інформаційно-комунікативні технології, який надає можливість вільно спілкуватися з людьми різних країн світу, обмінюватися цінною інформацією, оцінювати працю інших людей. Спілкування із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій сприяє розширенню та поглибленню знань учнів про полікультурність світу, вивченню досвіду інших країн з різних суспільних питань, розумінню важливості використання ІКТ для міжнародного спілкування.

На уроках громадянознавства учнів ознайомлюють з їхніми громадянськими правами та обов'язками, з причинами та природою різноманітності у британському суспільстві, з політичними, економічними, соціальними, культурними відносинами країни на глобальному рівні. Учні обговорюють питання моралі, соціальної справедливості, толерантності, поваги для життя та праці у сучасному демократичному суспільстві. Зокрема, на уроках вони аналізують наслідки впливу локальних проблем на міжнародний та глобальний рівні [7].

Таким чином, учні стають більш поінформованими громадянами з критичним мисленням та усвідомлюють світ як єдине глобальне суспільство, за яке вони несуть відповідальність у майбутньому.

Упровадження глобального виміру у зміст шкільної освіти також сприяє розвитку та встановленню між навчальними закладами партнерських відносин, які базуються на спільній роботі над побудовою навчального плану і на погодженні засад упровадження глобального виміру. Така позитивна міжнародна співпраця між школами, спілкування та відвідування різних країн-партнерів надає

можливість глибоко розуміти глобальні проблеми та перспективи суспільного життя.

Таким чином, упровадження глобального виміру у зміст загальної середньої освіти Великобританії відбувається через визначення й розуміння таких концептів: «громадянознавство», «соціальна справедливість», «життєздатний розвиток», «повага та розуміння культурної розмаїтості», «цінності та сприйняття», «взаємозалежність», «розв'язання конфліктів», «права людини». Глобальний вимір імплементується у Національний навчальний план Великобританії, і тому створення шкільних навчальних планів і програм відбувається з його урахуванням. Упровадження глобального виміру у зміст загальної середньої освіти Великобританії є одним із стратегічних завдань освітньої політики країни.

Вивчення позитивного практичного досвіду Великобританії щодо впровадження глобального виміру в Національний навчальний план є важливим і корисним для України, оскільки наша держава спрямовує зусилля на інтеграцію у світовий та європейський освітній простір переважно у галузі вищої освіти, але цього потребує й загальна середня освіта, яка має готувати конкурентоспроможних громадян для майбутньої праці у глобалізованому світі. Вважаємо, що перспективним напрямом подальшого дослідження є вивчення впровадження глобального виміру у зміст освіти старшої школи Великобританії.

Список використаних джерел:

1. *Citizenship Education at School in Europe. United Kingdom (England, Wales, Northern Ireland). 2004/2005. – 22 p.*
2. *Developing the global dimension in the school curriculum». – DfES, 2005. – 27 p.*
3. *Development Education in Action Autumn 2009 Developing the Global Dimension in primary schools. – DfES. – 2009. – 38 p.*
4. *Putting the World into World-Class Education – An International Strategy for Education, Skills and Children's Services», DfES, 2004. – 22 p.*
5. *Singh John. Elements of Educational Reform in England Strategies for Educational Reform: from Concept to Realization. – Council of Europe Publishing, – 2000. – 177 p.*
6. *The Global Dimension: the world in your classroom. – DFID. – 2007. – 28 p.*
7. *The Global Dimension in action: a curriculum planning guide for schools. – DFID. – 2007. – 48 p.*